

SEM-symposium 5 november 2016

<http://www.semafoor.info>

Een bijzonder 17^e SEM-symposium

In de ontwikkeling van SEM neemt het zeventiende symposium (05-11-2016) een belangrijke plaats in. Op de rol stond het onderwerp 'Visies op het werk van Albert Delahaye'. In een dikke en zeer goed uitgevoerde reader van meer dan 350 bladzijden waren alle belangrijke commentaren op het werk van Albert Delahaye van voor het jaar 2000 (dus van vóór de SEM-periode) opgenomen. De deelnemers aan het symposium kregen dit boekwerk gratis mee.

Guido Delahaye belichtte zijn visie op de gevolgen van het werk van zijn vader en bracht een persoonlijk verslag van zijn ervaringen als zoon. De gevolgen zijn volgens hem dat het werk van Albert in inhoudelijk opzicht ten onrechte miskend is maar niet kapotgemaakt, en dat hij in elk geval een stevige dynamiek in de belangstelling voor de periode van het eerste millennium heeft teweeggebracht. Een respectabele bijdrage. Guido bood ook alle deelnemers het blauwe boek *De ware kijk op..., Deel 1. Noyon, het land van Béthune en Frisia* (1984) gratis aan.

Ad Maas presenteerde de visie van archeoloog Stijn Heeren op de Bataven, hun herkomst en aanwezigheid in en om het Nederlandse rivierengebied en hun gedwongen verdwijning (deportatie) naar Noord-Frankrijk. De presentatie was in overleg met Stijn Heeren en Jeff van Hout voorbereid. Het belangrijkste punt was wellicht dat tot nu toe te weinig rekening is gehouden met de situatie vóór 293 n.Chr. (Germania Inferior) en erna (Germania Secunda). In de periode van Germania Inferior is Noviomagus volgens Stijn Heeren wel degelijk Nijmegen, maar in Germania Secunda gaat het (conform de Notitia Dignitatum) ontegenzeggelijk ook om Noyon. We moeten ervoor waken, aldus Heeren, dat we Delahaye bekritisieren op punten die in zijn werkperiode nog niet bekend waren. Stijn Heeren achtte ook archeologisch bewezen dat de limes langs de Rijn (de Renus) liep.

Vervolgens waren er een aantal korte presentaties. Joep Rozemeyer haalde enkele herinneringen op aan Albert, maakte duidelijk dat de conventionele interpretatie van zowel de noordelijke als zuidelijke Patavia-route ongeloofwaardig is, en belichtte vervolgens dat Doornik de locatie van Dorestad is, Antwerpen de locatie van Traiectum en Gent het eindpunt van de zuidelijke Patavia-route.

Kees Ijpelaan vertelde hoe hij van jongs af aan steeds meer begon te twijfelen aan de geschiedenis van Kennemerland. Verder ook over zijn contacten met Anton Fasel en zijn bewondering voor de ten onrechte verguisde hoogleraar Otto Oppermann, die ook de conventionele opvattingen nogal eens stevig onderuithaalde.

Mieke Breij, werkzaam bij het archief in Utrecht, vertelde dat zij als aankomend musicologe en archeologe, geen fundamentele vondsten kon vinden voor de verering van Sint Martinus in Utrecht en in de visie van Delahaye bevestiging vond. De telefonische waarschuwing van Jules Bogaers om op te passen met meneer Delahaye, mede in verband met haar toekomstige loopbaan, had op haar niet veel effect gehad.

Yeb Boersma gaf een heldere uiteenzetting over zijn interpretatie van Ptolemeus aan de hand van (geprojecteerde) kaartjes en gaf daarbij aan welke inzichten hij met Delahaye deelde. Yeb ging wel enkele stappen verder, door het ontstaan en de plaats van Israël naar de Kanaalkust te trekken. (Dagvoorzitter Ad Maas verwees bij dit laatste punt naar Ans Schapendonk die vanwege een soortgelijke these ontslagen werd als lector aan de universiteit van Marburg).

Guy Lavigne vertolkte wat Joël Vandemaele dacht van de in *SEMafloor* verschenen besprekingen van zijn boek *Vlaanderen in het eerste millennium. Van Romeinen tot Karolingers tussen Somme en Schelde*. Hij bracht vooral ook naar voren dat opvattingen van Delahaye en Vandemaele vaak parallel lopen en overeenstemmen, maar dat het werk van Joël berust op eigen onderzoek van alle relevante bronnen. Tevens vertoonde Guy de website www.floodmap.net waarmee de gevolgen getoond kunnen worden van verschillende standen van de zeespiegel. Bij een bepaalde verhoging kwam Nijmegen aan zee te liggen.

Rinus Boidin gaf daarna een verslag van zijn onderzoek naar de term Francia. Zijn de Franken die voor het eerste in de klassieke bronnen genoemd worden wel dezelfde bevolkingsgroep als de Franken die in Doornik (en later Parijs) hun hoofdkwartier hadden, vroeg Rinus zich af. Ook hield hij staande dat een uitbreiding van Austrasië naar Duitsland (Oost-Frankenland) niet deugt en dat er in het gebied van het huidige Nederland geen Franken zijn geweest. Hij vestigde wel de aandacht op het feit dat de Nederlanden een veel groter gebied vormden dan dit gebied en dat ook delen van Frankrijk daar bij hoorden. Uitgaan van het huidige Nederland leidt tot kromme redeneringen en opvattingen.

Arjan den Braven gaf als archeoloog een boeiende uiteenzetting over de archeologische bevindingen in Nijmegen en omgeving (vooral Lent). Hij liep niet alleen een aantal opgravingen na die onlangs plaatsvonden, maar greep ook terug naar gegevens van oudere opgravingen op het Valkhof en het Kelfkensbos, oorspronkelijk samen een ongedeelde plateau. De recente opgravingen in Lent en Nijmegen-stad tonen materiaal uit de Merovingische periode aan en een aantal objecten zijn ook natuurwetenschappelijk te dateren (hoewel meestal in erg ruime zin) in de Karolingische tijd. Voor de mogelijkheid van een Karolingische palts moeten we op genoemd plateau zijn. Arjan hield Karolingische bouwwerken daar voor mogelijk, de huidige monumenten aldaar dateren uit de elfde en twaalfde eeuw, maar hij nam de naam Karel de Grote niet in de mond. Momenteel zijn er diverse publicaties die de stand van zaken in het archeologisch onderzoek presenteren en er volgen er meer. Arjan beklemtoonde vanuit een strikt archeologisch standpunt te werken. De dagvoorzitter merkte op dat hij dan ook niet moet werken met historische termen als Merovingisch en Karolingisch, maar gaf toe dat die wel handig zijn om je bevindingen met betrekking tot de vroege middeleeuwen in kort bestek goed over te brengen.

De discussie was uiteraard vooral gericht op de perfecte voordracht van Arjan den Braven. Rinus Boidin stelde een spannende vraag naar vondsten uit die besproken periode die een christelijk karakter hadden, maar deze waren er (tot nu toe) niet. Guido Delahaye deelde de bezoekers mee om het boek van Albert Delahaye *Het mysterie van de Keizer Karel-stad* eens goed te bestuderen (SEM heeft de tekst digitaal beschikbaar gesteld op de website) en hij attendeerde Arjan erop dat volgens Albert Delahaye de Gertrudiskapel niet bestaan heeft.

Ad Maas rondde de discussie af met de constatering dat de belangrijkste bron voor het SEM-studieterrein in eerste instantie het archeologisch onderzoek is geworden, in een mate die Albert Delahaye niet kon weten, dat ook duidelijk is dat de archeologische bevindingen niet iedere actieve SEM-deelnemer overtuigen, maar dat SEM wel nadrukkelijker gaat vragen om het relevante archeologisch onderzoek goed te bestuderen. Dat veronachtzamen of bagatelliseren past niet bij SEM. Arjan den Braven attendeerde er nog op dat je bepaalde historische interpretaties van archeologische vondsten en bevindingen inderdaad kunt afwijzen, maar dat je dan wel moet aan zien te geven waarmee we dan wel te maken hebben. Als er geen Franken woonden ... wie dan eventueel wel?

Het bijzondere van dit symposium is dat SEM zichzelf dwingt om een vooral historisch-geografische benadering van thema's in de geschiedenis van het eerste millennium (gebaseerd op historische bronnen) systematisch te confronteren met (nieuw) archeologisch onderzoek. Dit standpunt wordt vertaald in beleid en in het werkelijk uitvoeren daarvan. Het symposium van 2017 over **Cartografie in het eerste millennium** werd op deze dag al voorzien van voorstellen en suggesties. In *SEMafloor* van februari 2017 volgt nader nieuws.